

диктувати той чи той погляд на зображення <...> на протигагу іконічним означникам, наділений свободою, текст відіграє *репресивну* роль; неважко зрозуміти, що саме на рівні тексту мораль та ідеологія суспільства заявляють про себе з особливою силою” [Там же, с. 305]. Під виглядом роз’яснення іконічного повідомлення в рекламі, по суті, здійснюється “репресивна функція” рекламного тексту, підкреслює Р. Барт.

Висновки дослідження. Отже, сила тяжіння мовної системи виявляє себе в побудові та функціонуванні різних типів сучасних дискурсивних практик – наукових, філософських, художньо-літературних, сфери масової комунікації, зокрема реклами, тощо. Система національної мови справляє потужний вплив на суспільну свідомість, на інтерпретацію та моделювання соціальної дійсності, що є підґрунтям формування сучасних дискурсивних практик. **Перспективи** подальшого дослідження пов’язані з визначенням механізмів взаємодії генеративних аспектів національної мови та власне дискурсивних закономірностей самоорганізації сучасних дискурсивних практик.

Література

Балли Ш. Общая лингвистика и вопросы французского языка / Ш. Балли ; пер. с франц. – М. : Изд-во иностр. лит., 1955. – 416 с. *Барт Р.* Избранные работы: Семиотика. Поэтика / Р. Барт ; пер. с франц. ; сост., общ. ред. и вступ. ст. Г. К. Косикова. – М. : Прогресс, 1989. – 616 с. *Булгаков С. Н.* Философия Имени / С. Н. Булгаков. – СПб. : Наука, 1998. – 448 с. *Гумбольдт В. фон.* Избранные труды по языкознанию / В. фон Гумбольдт ; пер. с нем. под ред. Г. В. Рамишвили. – М. : Прогресс, 1984. – 400 с. *Петренко В. Ф.* Основы психосемантики / В. Ф. Петренко. – 2-е изд., доп. – СПб. : Питер, 2005. – 480 с. *Потебня А. А.* Мысль и язык // Полн. собр. соч. – 4-е изд., пересмотр. и испр., с вводной статьей В. И. Харциева / А. А. Потебня. – Т. I. – Одесса : Гос. изд-во Украины, 1922. – XXX + 188 с. *Фуко М.* Слова и вещи. Археология гуманитарных наук / М. Фуко ; пер. с франц. В. П. Визгина, Н. С. Автономовой. – СПб. : А-сад, 1994. – 407 с. *Шульц В. Л.* Язык как метареальность и прогностическая структура / В. Л. Шульц, Т. М. Любимова // Вопросы философии. – 2008. – № 7. – С. 38-50.

СЕМОТЮК О.Л., МАРАХОВСЬКА Н.О.

(*Національний університет «Львівська Політехніка»*)

ІНАВГУРАЦІЙНІ ПРОМОВИ УКРАЇНСЬКИХ ТА НІМЕЦЬКИХ ПРЕЗИДЕНТІВ: КОНТЕНТ-АНАЛІЗ КОМУНІКАТИВНИХ СТРАТЕГІЙ

У статті визначено підходи до феномена комунікативної стратегії, з допомогою комп’ютерного контент-аналізу проаналізовано основні комунікативні стратегії у інавгураційних промовах українських та німецьких президентів.

Ключові слова: комунікативна стратегія, інавгураційна промова, контент-аналіз.

Семотюк О.Л. Мараховская Н.О. Инавгурационные речи украинских и немецких президентов: контент-анализ коммуникативных стратегий. В статье определены подходы к феномену коммуникативной стратегии, с помощью компьютерного контент-анализа проанализированы основные коммуникативные стратегии в инавгурационных речах украинских и немецких президентов.

Ключевые слова: коммуникативный стратегия, инавгурационная речь, контент-анализ..

Semotiuk O. L., Marakhovska N.O. Inaugural Speeches of the Ukrainian and German Presidents: Content Analysis of the Communicative Strategies. The paper deals with the approaches to the communicative strategy phenomenon. The basic communication strategies in the inaugural speeches of the Ukrainian and German presidents are analyzed with the help of the computer content analysis.

Keywords: communication strategy, inaugural speech, content analysis.

Поява терміна «стратегія» асоціюється передусім з мистецтвом ведення війни. Але сьогодні цей термін застосовують у різних сферах науки, він став міждисциплінарним. У лінгвістиці поняття «стратегія» також набуло поширення, однак можна стверджувати, що термін цей тлумачиться дослідниками по-різному. Серед підходів до феномена комунікативної стратегії можна виділити 5 основних. **Текстологічний підхід** трактує стратегію як змістовий елемент тексту, своєрідний текст у тексті, складний мовний знак. Прихильники цього підходу зосереджують свою увагу на дослідженні двох аспектів комунікативної стратегії: її «зовнішній, екстенціональний, невербальний» і «внутрішній (вербальний, віртуальний, знаковий) зміст» [Ухванова-Шмыгова 2002, с.261]. **Риторичний підхід** трактує стратегію як творчу реалізацію плану побудови своєї мовленнєвої поведінки комунікантом, як план (ініціацію) і реалізацію тексту. Особливістю цього підходу є зосередженість на плані мовлення, який реалізують у процесі висловлювання і який забезпечує стратегічність цього мовлення [Безменова 1989, с.32].

Психологічний підхід розглядає стратегію розуміють як усвідомлення ситуації загалом, визначення напрямку розвитку і організацію впливу, розгорнуту в часі установку субекта на спілкування [Веретенкина 2001, с.178].

Психологічний підхід при вивченні комунікативних стратегій поєднує феномен стратегічного в мові з феноменом впливу через мовні засоби. При **когнітивному підході** стратегію визначають як сукупність процедур над моделями світу, які здійснюють учасники мовленнєвої ситуації, як осмислення ситуації

спілкування за допомогою інтерпретативних схем, які сприяють виробленню альтернативних способів мовної поведінки. [Макаров 1998, с.138].

Д.Леві вважає стратегію когнітивним процесом, у якому мовець співвідносить свою комунікативну мету із конкретним мовним змістом [Levy 1979, p.183].

Цей підхід зосереджується на когнітивних механізмах реалізації комунікативних стратегій.

Прагмалінгвістичний підхід розглядає стратегію як сукупність мовленнєвих дій, умову і способ досягнення комунікативного успіху, як комплекс мовленнєвих дій, спрямованих на досягнення комунікативної мети, який включає планування процесу мовленнєвої комунікації залежно від конкретних умов комунікації і осіб комунікантів і реалізацію цього плану [Иссерс 2009, с.284]. Цей підхід зосереджується на діяльнісному аспекті комунікативної стратегії.

Загалом можна вести мову про те, що стратегії є своєрідними інваріантними моделями мовної поведінки людини.

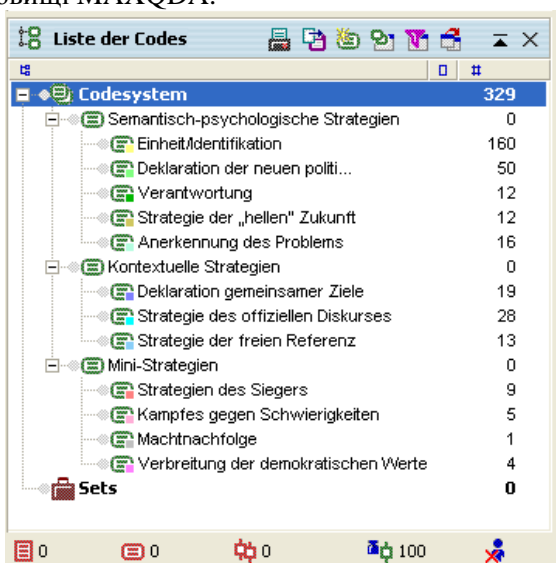
Предметом нашого дослідження стали комунікативні стратегії, присутні в інавгураційних промовах державних керівників України та Німеччини. **Завдання:** визначити основні підходи до поняття «комунікативна стратегія, проаналізувати комунікативні стратегії у політичному ритуалі інавгурації, визначити частотність окремих типів комунікативних стратегій у промовах. Вибірку сформовано на основі 4 промов президентів України (Віктор Янукович, 2010р.; Віктор Ющенко, 2005р.; Леонід Кучма, 1999р; Леонід Кравчук,1991 р.) і 4 промов федеральних президентів Німеччини (Christian Wulff, 2010; Horst Köhler, 2004; Johannes Rau,1999; Roman Herzog, 1994). Для об'єктивності аналізу і визначення обсягу вибірки було підраховано кількість слів у інавгураційних промовах. У таблиці 1 подано результати.

	Президенти України				Федеральні президенти			
	Янукович	Ющенко	Кучма	Кравчук	Wulff	Köhler	Rau	Herzog
К-ть слів у промовах	1108	2017	2735	1967	2659	1018	3981	4418
Загальна к-ть слів	7827				12076			

Таблиця 1. Кількість слів у інавгураційних промовах

Як бачимо з таблиці, найбільшими за обсягом є промови федерального президента Р.Герцога і українського президента Л. Кучми. Найменшими – промови Г.Кьолера і В.Януковича.

Наступним етапом дослідження стало створення системи кодів у програмі MAXQDA, яка призначена для комп'ютерного контент-аналізу текстів. При створенні системи кодів ми користувалися типологією, яку запропонувала київська дослідниця А. І. Башук. Вона розрізняє три типи комунікативних стратегій у політичній риторичі – **семантично-психологічні, контекстуальні і міні-стратегії**. До семантично-психологічних стратегій належать *стратегії єдності, стратегія декларації нових політичних принципів, стратегія відповідальності, стратегія «світлого майбутнього» і стратегія «визнання проблеми»*. До контекстуальних – *стратегія декларації спільних цілей, стратегія офіційного дискурсу і стратегія вільної референції*, а до міні-стратегій – *стратегія переможця, стратегія боротьби із труднощами, стратегія спадкоємності влади і стратегія залучення до демократичних цінностей* [Безменова 1989, с.32]. На малюнку 1 зображено систему кодів у програмному середовищі MAXQDA.

Мал. 1. Система кодів у програмі MAXQDA

Система кодів побудована ієрархічно, на вищому рівні ми отримали 3 коди, які відповідають трьом типам комунікативних стратегій, а на нижчому рівні 12 підкодів, які репрезентують окремі комунікативні стратегії. Усі перелічені стратегії мають свої мовні маркери, що дозволяє їх ідентифікувати.

Після створення системи кодів ми підраховали частотність окремих стратегій у промовах президентів України та Німеччини. У таблиці 2 показано результати порівняльного аналізу. Аналіз зроблено на основі підрахунку кількості речень, які цю стратегію вербалізують.

Стратегія	Wulff	Köhler	Rau	Herzog	Янукович	Ющенко	Кучма	Кравчук
Стратегія єдності	37	28	25	26	6	81	28	7
Стратегія декларації нових політичних принципів	--	7	5	4	22	34	41	75
Стратегія відповідальності	1	1	--	1	4	9	3	1
Стратегія «світлого майбутнього»	--	--	--	--	3	38	3	--
Стратегія визнання проблеми	45	--	2	5	6	--	3	--
Стратегія спільних цілей	9	19	--	--	--	13	1	-
Стратегія офіційного дискурсу	5	15	4	3	12	13	4	8
Стратегія вільної референції	13	1	2	12	--	4	2	4
Стратегія переможця	--	--	--	1	--	15	8	--
Стратегія боротьби із труднощами	7	--	--	--	--	1	4	--
Стратегія спадкоємності влади	--	1	--	--	--	--	--	--
Стратегія прилучення до демократичних цінностей	--	--	--	--	--	3	--	3

Таблиця 2. Частотність комунікативних стратегій у інавгураційних промовах

Як бачимо, у інавгураційних промовах і українських, і німецьких президентів найчастотнішими є **стратегія єдності** і **стратегія офіційного дискурсу** (*Ми, громадяни України, стали єдиною українською нацією* (Ющенко); *Die größte Stärke unseres Landes sind die Menschen, die hier leben* (Вульф); *Ми йшли до цього щасливого дня, спираючись на досвід і розум наших дідів і прадідів* (Кравчук), *Ми гідно витримали цей відповідальний екзамен* (Янукович), *Україна, як мати, у нас одна, і нічого її ділити* (Кучма); *Wir sind jetzt als ein Volk gefordert* (Кьолер).

Комунікативну стратегію «світлого майбутнього» використовували лише українські президенти, окрім Л.Кравчука. Оскільки повноваження українських президентів є набагато більшими і дозволяють активно впливати на ситуацію в державі, то вони активно використовують цю стратегію. Найактивніше її використовував В. Ющенко. Найчастотнішою у промовах українських президентів є **стратегія декларації нових політичних принципів**. (*Ми будуватимемо державу суверенну і самоврядну, незалежну і відкриту, демократичну і правову* (Кравчук); *Ми створимо демократичну владу - чесну, професійну і обов'язково патріотичну* (Ющенко). Як бачимо, кожен із новообраних очільників держави прагнув відмежуватися від політичного курсу своїх попередників. Водночас прикметною є доволі низька частотність **стратегії відповідальності** у промовах президентів. (табл. 2). (*Denn ich weiß um die große Verantwortung, die das Amt des Bundespräsidenten mit sich bringt* (Вульф); *Wir haben die Verantwortung, die schöpferischen Kräfte der Menschen zu wecken und zur Entfaltung kommen zu lassen* (Кьолер); *Besondere Verantwortung haben wir Deutschen für die Zukunft der frei gewordenen Völker östlich von uns* (Герцог) Обмежені повноваження німецьких президентів зумовили доволі низький відсоток **стратегії декларації нових політичних принципів**. Новообрані президенти К. Вульф і В. Янукович часто використовували **стратегію визнання проблеми**, оскільки обидва отримали у спадок проблеми, зумовлені як світовою кризою, так і діяльністю своїх попередників.

(*Країна перебуває у вкрай складній ситуації – відсутність державного бюджету на поточний рік, колосальні борги по зовнішніх запозиченнях, бідність, розвалена економіка, корупція...* (Янукович); *Звичайно, ми ще не досягли загальноновизнаних зразків демократії* (Кучма); *Es gibt einen Egoismus des Gegenwärtigen zu Lasten der Zukunft...* (Рай); *Zehn Jahre nach dem Fall des Eisernen Vorhangs und nach dem Fall der Mauer sind wir noch immer auf der Suche nach einer neuen Ordnung, in Europa und weltweit.* (Кьолер).

Притаманною для українських президентів є **стратегія переможця**, особливо часто її використовував В. Ющенко, президентська кампанія якого була найдраматичнішою. (*Отже, сьогоднішній день є для мене датою не власного торжества, не особистої перемоги, а торжества і перемоги усієї української спільноти. єдність* (Кучма); *Це перемога свободи над тиранією, права над беззаконням, майбутнього над минулим. Переможцем став кожен громадянин України* (Ющенко).

Серед усіх проаналізованих промов **стратегія спадкоємності влади** зустрічається лише у промові федерального президента Кьолера (*So bleiben Sie uns Vorbild. Lieber Herr Rau, wir danken Ihnen heute dafür. Wir danken Ihnen für Ihren großen Dienst an unserem Land*).

Як згадувалося вище, одиницями аналізу були речення і абзаци. У таблиці 3 подано узагальнені дані про кількість абзацив (закодованих фрагментів тексту), які містять конкретну комунікативну стратегію і кількість речень, які її вербалізують. Поділивши загальну кількість речень на загальну кількість абзацив, ми отримали дані про кількість речень у закодованому фрагменті (абзаци), якому відповідає конкретна стратегія.

Стратегія	К-ть абзацив	К-ть речень	К-ть речень у абзаци
Стратегія єдності	160	239	1,5
Стратегія декларації нових політичних принципів	50	188	3,8
Стратегія відповідальності	12	20	1,6
Стратегія світлого майбутнього	12	44	3,7
Стратегія визнання проблеми	16	21	1,3
Декларації спільних цілей	19	49	2,6
Стратегія офіційного дискурсу	28	64	2,3
Стратегія вільної референції	13	38	2,9
Стратегія перемоги	9	24	2,7
Стратегія боротьби із труднощами	5	12	2,4
Стратегія спадкоємності влади	1	1	1
Стратегія залучення до демократичних цінностей	4	6	1,5

Таблиця 3. Узагальнені дані про кількість абзацив і кількість речень

Як свідчать результати дослідження, найчастотнішою у промовах президентів обох країн є стратегія єдності. Єдність розглядають як засіб успішного розвитку і процвітання держави. Підсумовуючи, можна стверджувати:

Роль політичної комунікації у сучасному світі зростає, відповідно посилюється інтерес до ритуальних політичних текстів, до яких належать інавгураційні промови державних лідерів.

В сучасній лінгвістиці існують різноманітні підходи до феномена комунікативної стратегії, яка забезпечує реалізацію прагматичних цілей інавгураційної промови.

Стратегічний підхід при аналізі політичної комунікації базується на двох основних типах стратегій - семантично-психологічних і контекстуальних.

Застосування комп'ютерного контент-аналізу не лише полегшує роботу дослідника при опрацюванні текстових масивів, а й істотно сприяє об'єктивності дослідження.

Література

- Баишук, А.И. Коммуникативные стратегии политического ритуала / А.И. Баишук. – Екатеринбург: УрО РАН, 2006. – С.207-217. Режим доступу: www.politex.info/content/view/235/30/
- Веретенкина, Л.Ю. Стратегии, тактики и приемы манипулирования. Лингвокультурологические проблемы толерантности / Л.Ю. Веретенкина. – Екатеринбург: Изд-во.Урал. ун-та, 2001. – 178с.
- Иссерс О. С. Коммуникативные стратегии и тактики русской речи / О.С.Иссерс. – М.: Едиториал УРСС, 2009. – 284с.
- Макаров, М. Л. Интерпретационный анализ дискурса в малой группе / М.Л.Макаров. – Тверь, 1998. –138с.
- Ухванова-Шмыгова И.Ф. Дискурс-анализ в контексте современных исследований / И.Ф. Ухванова-Шмыгова. –Минск, 2002. – с.261.
- Безменова Н. А. Теория и практика риторики массовой коммуникации / Н.А. Безменова. — М., 1989. —с.32.
- Levy, D. M. Communication goals and strategies: Between discourse and syntax / D.M.Levy. – New York: Academic Press, 1979. –Vol. 12.P. 183–210.
- Інавгураційна промова В.Ющенка з Майдану Незалежності. – Режим доступу: <http://www.mfa.gov.ua/mfa/ua/publication/content/3104.htm>
- Інавгураційна промова В.Ющенка у Верховній Раді. – Режим доступу: http://static.rada.gov.ua/zakon/skl4/6session/STENOGR/23010506_UZ.htm
- Інавгураційна промова В.Януковича. – Режим доступу: <http://for-ua.com/main/2010/02/25/110219.html>
- Інавгураційна промова Л.Кравчука. – Режим доступу: http://www.rada.gov.ua/zakon/skl1/BUL14/051291_421.htm
- Інавгураційна промова Л.Кучми. – Режим доступу: <http://www.brama.com/news/press/991130kuchmainaugural.html>
- Інавгураційні промови німецьких президентів. – Режим доступу: www.bundespraesident.de

СОРОКІНА Л. Є.

(Київський національний лінгвістичний університет)

МАНІПУЛЯТИВНІ МАКРОСТРАТЕГІЇ В АНГЛОМОВНОМУ ДІАЛОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ

У статті розглядаються основні маніпулятивні макростратегії та принципи їх виокремлення. Здійснено спробу визначення особливостей маніпулятивних стратегій і тактик та здійснено аналіз їх комплексного вживання.

Ключові слова: маніпулятивні макростратегії, комунікативний/ стратегічний рівні, прагматична мета.

Сорокина Л. Е. Манипулятивные макростратегии в англоязычном диалогическом дискурсе. В статье рассматриваются основные манипулятивные макростратегии и принципы их определения. Предпринята попытка исследования особенностей манипулятивных стратегий и тактик, осуществлен анализ их комплексного использования.

Ключевые слова: манипулятивные макростратегии, коммуникативный/ стратегический уровни, прагматическая цель.